

Posveta stolne crkve u Senju.

Židovi su posebnom svečanošću posvetili hram Salamunov (III. Reg. 8.); već je patrijar Jakob posvetio kamen, na kom je počivao: »Non est hic aliud nisi domus Dei . . . et erexit in titulum, fundens oleum desuper«. (Gen. 28, 17 s.) Prema svim uzorima svakako su i prvi kršćani posvećivali mjesta, gdje su obavljali sv. tajne, pa se drži, da su to već Apostoli naredili. Nekoji stari pisci pripisuju obred posvećivanja sv. mjesta papi s. Evaristu (112—121).

Razumljivo je, da je taj obred u prvo doba za progonstva kršćana bio jednostavan, bez svečanosti u krugu dotične kršćanske općine. Kad je Crkva za cara Konstantina Milanskim ediktom 313. dobila slobodu, i ovaj se obred obavljao što svečanije po biskupu, u Rimu po papi uz sudjelovanje i samih imperatora Rimskih. Prva svečano posvećena crkva u Rimu bila je ona sv. Ivana Lateranskog, koju je car Konstantin podignuo na brdu Celiju, na mjestu gdje je stajala palača Lateran, tako prozvana po senatoru Plauciju Lateranu, koga je car Nero dao pogubiti, da se domogne njegovog imetka. Žena Konstantinova Fausta, sestra Maksimijeva, dobila je bila ovu palaču kao ženidbeni dar.

Svečanom ovom prvom posvetom postala je ova crkva maticom svih drugih crkava i tom zgodom nazvana Basilica SS. Salvatoris, čija se godišnjica u cijeloj kat. Crkvi slavi 9. novembra kao dupl. 2. cl. Datum ovaj nije historički siguran, a i liturgička godišnjica — misni obrazac — posuđena je iz kasnijeg vremena, što dokazuje pomanjkanje vlastite mise. (Schuster: Sacramentarium IX. p. 118.) Zove se ova bazilika i sv. Ivan u Lateranu po glasovitom krstioniku — baptisterium — koji je uz nju sagradio car Konstantin na čast sv. Ivana Krst.

Nekoliko dana iza ove bazilike posvećena bi na isti svečani način bazilika u Vatikanu na čast prvaka Apostola ss. Petra i Pavla, a po tom i druge bazilike i crkve. Za ovima povele su se i druge crkve, pa je napokon zakonom određeno, da se misa vrši samo na mjestima po biskupu posvećenim. (C. de Cons. D. 1.) Ovaj je zakon unišao i u novi crkv. Zakonik: Svečano neka se posvete katedralne crkve, a po mogućnosti i kolegijalne, samostanske i župne, no ove posljednje i sve druge moraju biti barem blagoslovljene (kan. 1165. § 1. i 3.).

Nema dvojbe, da je i Senjska katedrala već u svom početku (koncem XI. st.) bila svečano posvećena i slavila godišnjicu svoga posvećenja. To nam potvrđuju i statuti senjskoga kaptola od god. 1380. Tu se odmah na početku nabrajaju svetkovine, kad moraju svi kanonici i klerici svečano prisustvovati crkvenim činima: »Naipria naredista počinjuć od svetih čini. Su ukazali i narediše, da vsaki kanovnik buduć u Senju zdrav životom, je daržan svaki nediljan dan i apustolski, i na vazam i karstjenja crkve, i karstje-

nja svete Marie, i kada štuje blagdan, od koga bi oltar u svetoj Marii, na prvu večernju, jutrinju, misu i drugu večernju od početka do konca ima stati u kori s kotu, i ako bi čin prečastan, ne unidi u kor prez kote. I ako bi suproti tomu učinil, za svaki trat (= put) i uru plati jedan boc (= vrst novca). A jutrinje budi prost Parvad imijući 60 let.« (Arkiv II. p. 79.)

Svečano se je prema tome slavilo »krstjenje crkve« — posveta crkve. Već se od davnine posvetu crkve prisposoblja krštenju (sabor Nicejski 325 — cf. C. Ecclesiis 20. dist. .1 de cons-), pa se i taj čin nazivlje krštenje crkve — baptismus Ecclesiae. Kod krsta se daje kršteniku ime jednog sveca, tako i crkva posvećena nosi dotično ime. Kao što se kršćanin rado i zahvalno sjeća i svake godine slavi svoje krštenje i imendan, tako i crkva slavi godišnjicu krštenja — posvete (dedicatio) i imendan — titulus ecclesiae — u starim Ordines Rom. — in natali s Koji je to dan bio u staroj senj. katedrali, u statutima se ne spominje a nije ni tradicija sačuvala, no to nije ovdje ni važno.

Tečajem je vremena uslijed neprestanih ratova sa Turcima biskupija izgubila svoja imanja u Gackoj dolini, u Lučanima i Prokikama u srezu Brinjskom, koje su zaposjeli došljaci pribjeglice iz Bosne i uskratili plaćanje desetine, dok su dobro Krasno, koje je Kaptol dobio od Ljudevita Mohačkog, iz lojalnosti poklonili Carskom Veličanstvu. Biskupija i vjernici time osiromašili, katedrala nije se imala od česa uzdržavati i dospjela u ruševno stanje. Biskup Ratkaj došao već na ruševnu katedralu i odmah poradi te se stara crkva sasvim obnovila. Trebalo ju sad i nanovo posvetiti, što je on i učinio 19. maja 1704. i tom zgodom odredio, da se godišnjica posvete slavi IV. nedjelju po Duhovima. Učinio je to s razloga, što bi 19. maja često puta došla u sukob s većim svetkovinama — Uzašasće i Duhovi — pa bi se morala prenašati. Da se to ne zbude, odredio je prema propisima Pontifikata i Dekreta SRC., da se slavi spomenute nedjelje. Postoji u katedrali i ploča, koja o tom govori, nalazi se uzidana u kapeli presv. Sakramenta i ovako glasi:

»Leta Gva: 1714. na 19. maya
bi posvechena ova stoln
a crkva Sengska na čast
PP. D. Marie od vznesenya
od pres. i prečst. Gna: Gna
grofa Adama Benedikta Rat-
kaya biskupa Senyskoga i Mo
drvs: aliti Korbav: Glc. Derxi
se dan posvechena v nedi
lyv 4. po Dvhovi.« (Slova su na originalu sva velika.)

Ispod ove ploče uzidana je druga veća od crnog mramora spomen-ploča sa zlatnim pismenima u čast biskupu Čoliću (1746. do 1764.) ovog sadržaja:

Sua Excellentia

Illmus Rmus Dnus Dnus
 Georgius Wolfgangus Chiolich
 de Lewensperg
 Ab intimis Vtriusq.
 S. C. R. M. Consiliis
 Sacerdos et Pontifex
 Pastor et Doctor
 Filius et Pater Patriae
 Decus Cleri et Exemplar
 Cathedralem suam Segniensem
 Novo Baptismatis Fonte Donata
 Erectisq. Capellis Amplificatam
 Solemni Consecratione Dedicavit

X. Kalend. Febr. MDCCLI.

(Slova su i ovdje sva velika.)

U jednoj je i drugoj ploči govor o posveti stolne crkve. Koja da se od ove dvije posvete slavi? Prva t. j. Ratkajeva 19. maja. — Evo zašto.

Kako spomenuh katedrala je pod biskupom Ratkajem sasvim restaurirana po starom prijašnjem nacrtu, te je od stare sredovječne crkve ostao valjda samo sanktuarij, ali i taj je repariran. Prema tomu morala je biti i nanovo posvećena, što je i učinjeno 19. maja 1714. a godišnjica određena na IV. nedjelju po Duhovima.

U crkvi je iza Ratkaja trebalo štošta popunjati, jer da se sve potrebno izvede nije valjda bilo budžetske mogućnosti. Možda je i Ratkaj, kao bivši kanonik zagrebački i bogati hrv. plemić i najviše novčano doprinjeo restauraciji, ali svega nije mogao ni on. — Tako je iza njega biskup Pohmajević Bribirac (1707.—1730.) podignuo veliki barokni tabernakul na renesanskom glavnom žrtveniku, prema njemu nabavio zlatnu monstraciju sa dragim kamenjem i zlatnim medaljonom urešenu i zlatni kalež sa slikama u emailu, sve to iz ostavštine senjske patricijke Ivke Radić udove iza Miloša Radića. Iz stare biskupije probio u svetište ložu — oratorij. Nasljednik mu Ivan Benzon Riječanin (1731—1745.) nagovori senjske građane, da uzmu za sekundarnog zaštitnika sv. Franju Ksavera i podignu mramorni oltar njemu u čast u pokrajnoj ladi. Tako je činio njegov neposredni nasljednik Juraj Vuk barun Čolić od Löwensberga Senjanin (1746—1764.). On je najviše doprinjeo razvitku i ukrasu katedrale po Ratkaju restaurirane: podignuo je tri mramorna oltara, novu mramornu krstionicu, dao je naslikati strop crkve, nabavio darežljivošću Klare ud. Udrugović mramornu lijepu propovjedaonicu g. 1757. Opskrbio je katedralu sa crkvenim odijelom, koje je na njegov nagovor većinom darovala kraljica Marija Terezija, a bit će da je i on nabavio iz Rima zeleno odijelo, koje je bilo možda najstarije što je do nedavna postojalo, al netragom u Ita-

liju iščezlo, jer se nije pri tom capitulariter postupalo, te bi po kan. 1182. zaključak kaptolski morao i biskup potvrditi; time bi se otuđivanje crkvenih starina i umjetnina bolje promislilo i eventualno spriječilo. (Sp. i kan. 1527 § 1.; 1534.) Tako je nestalo iz naših crkava mnogo starina i dragocjenosti, a za zamjenu dobije se slaba roba ili možda ništa.

Nekoji hoće, da je biskup Čolić proširio crkvu time, da je dogradio dvije pokrajne lađe, zavedeni spomen-pločom, na kojoj stoji: »Cathedralem suam... erectis Capellis amplificatam«. No to se iz natpisa nesmije zaključiti.

Capella, koliko je meni poznato, nigdje i nikad ne znači ono, što i navis — lada, pa ni pokrajna, nego označuje posebno odijeljeni prostor u samoj lađi, kad je govor o kapeli u crkvi.

Riječ »amplificare« ne uzimlje se samo u materijalnom smislu: proširiti, nego i u prenesenom: veličanstvenijim, dostojanstvenijim, sjajnijim učiniti, uzveličati, ukrasiti. Znači dakle: ukrasio je tadašnju katedralu podignuvši u njoj dvije kapele odnosno dva oltara u kapelama postojećim. Oltari — mensa — su svakako i prije postojali, ali bez retabla; ovaj je najprije u XV. v. došao na veliki oltar, a kasnije u 17. i 18. v. prenesen je i na pokrajne oltare, zato svuda vidimo, da su pokrajni oltari iz svih stoljeća.

Ovakovom se tumačenju ne protivi ni izvještaj kanonika Senjskoga i protonotara Ap. Antuna Ivana Cerovca kod Farlatija (t. III. p. 162.), u kom izvještaju donaša potpuni natpis gornje spomen-ploče i gdje još ističe: *Alteram quoque medietatem suae cathedralis reaedificare sollicitavit... in qua tres aras marmoreas suo et benefactorum aere erigi curavit*«. Time naime hoće da reče, da je jednu (desnu) pokrajnu lađu, koja je u Ratkajevoj restauraciji ostala nepotpuna, neuređena, bez oltara, upotpunio nabavom novih oltara, među kojima se ističe umjetni oltar s. Andela Čuvara od kararskog mramora sa tijelom sv. Formosa mučenika, koji je izmolio od tadašnjeg pape Klementa XIII. Na to nas upućuje i ta činjenica, što je Čolić da uzmogne smjestiti novi krstionik, dao zazidati vrata pokrajne lađe, koja nebi bio ni načinio, da je onda lađu ovu sagradio. Crkva je u glavnom za Ratkaja uređena, donji dio njezin sav mramoriziran, što nam potvrđuje i to, da je rad mramoriziranja na zatvorenim po Čoliću vratima i kod propovjedaonice drukčiji nego li u cijeloj crkvi.

Na takvo nas tumačenje upućuje i izvještaj istog kanonika Cerovca za Čolićeva predšasnika Benzona, za kog isto kaže: »ita quoque medietatem suae cathedralis funditus aedificare curavit, in qua primus marmoream aram s. Francisci Xaverii... per quemdam benefactorem erigi curavit«. Za Benzona je upravo fizički — tehnički nemoguće, da bi iz temelja — funditus — bio sagradio lijevu lađu, jer Benzon posvećen je za biskupa u Rimu na 8. oktobra 1731., prema tadašnjim prilikama za putovanje mogao je dospjeti u Senj početkom novembra, kad nastaje zimska sezona, koja za građenje

nije podesna, a i vrijeme je prekratko, jer već u martu 1732. dakle za samih 5 mjeseci podiže oltar sv. Franji X. u novoj lađi. Iz čega je očevidno, da ni Benzan nije podignuo lijevu pokrajnu lađu, nego da je postojeću već lađu upotpunio, ukraasio sa oltarom sv. Franje, koga su Senjani po njegovom nagovoru izabrali za drugotnog patrona, kao zaštitnika protiv kuge. Kako dakle nije Benzon podignuo pokrajnu lađu, tako nije ni Čolić, nego su ova dvojica postojeće već samo upotpunili, ukrašli novim modernim tada oltarima.

Ovakovoj naknadnoj prekidanoj tobožnjoj obnovi crkve iza Ratkaja protivi se i jednakost, jednoličnost, jedinstvenost u nakitu, bojama i mramoriziranju što ju vidimo u svim djelovima crkve, dok se odmah opaža razlika, promjena naknadno izvedena kod mramoriziranja na zatvorenim po Čoliću vratima i na posvetnim križevima, koji su protupropisno samo naslikani na zidu pjevališta kasnije, kad je ovo valjda još za Čolića izvedeno, da naviještaju ona tri, koji su bili na zidu pročelja prvobitno postavljeni.

Ipak sve te promjene, nadopunjeci u katedrali iza Ratkajeve obnove ne pružaju nam razloga, da možemo pomišljati, da bi biskup Čolić i katedralu ponovno posvetio. Biskup Čolić bio je učen svećenik, teološki naobražen, doctor theologiae, opkoljen učenim svećenicima kao kanonikom i opatom Homolićem, Cerovcem, pa učenim redovnicima, od kojih je i nasljednik mu biskup Pio Maurador, Pavlinac Senjski i general rada: »vir eximia virtute et doctrina excellens« (Farlati — l. c.) pa zato smijemo predmijevati, da nije radi takvih promjena katedralu protiv crkvenih propisa ponovno posvećivao, već je samo posvetio oltare, koje je on u kapelama lađa podignuo, kao što je to učinio njegov predšasnik Benzon sa oltarom sv. Franje Ks. ili sto godina kasnije 29. januara 1865. biskup Šoić, kad je posvetio glavni oltar.

Pa da bi dato non concessio biskup Čolić i sagradio bio pokrajne lađe, i onda bi prema liturgičkim propisima ponovna posveta bila suvišna i nepotrebna a prema tomu i nevaljana i bez vrijednosti, jer je po svim i starim propisima uvijek u valjanosti ostala posveta, što ju je Ratkaj izveo. Ova valjana po sebi posveta ne gubi svoje valjanosti drugom posvetom u nijednom slučaju bilo da je učinjena iz neznanja ili nepromišljenosti. Isto kao što se krst, komu se prisposoblja posveta, jednom valjano podijeljen ne gubi, ako se čovjeka i drugi put krsti, ovaj drugi krst nema vrijednosti, dapače može biti i svetogrđe.

Crkva bi se pod Čolićem bila morala posvetiti, kad bi se bila porušila u većem dijelu i iz nova sagradila (prema starom pravu u kan. 1170.), tog pak, jer je bila nova — jedva pred 40 godina sagradena — ne možemo predmijevati, osim da ju je kakva elementarna nezgoda porušila kao vatra (nemoguće jer je od kamenja uzidana) ili potres, a tog se u analima Senja ne spominje. Jači je potres u Senju zabilježen 1648. al taj je bio prije Ratkajeve restauracije, pa je valjda staroj crkvi i većih šteta nanio.

1750. bilo je jačih potresa na Rijeci i Bakru, a ne spominje se, da bi u Senju bio. U katedrali je 1. maja Konventual sa izloženim presv. Sakramentom radi nekog jakog potresa; kad je taj bio, nije poznato, a bit će, da je mladeg datuma, ako računamo prema Kišpatičevoj raspravi: Potresi u Hrvatskoj (Rad 107. i 109.).

Napokon da biskup Čolić nije doista ponovno posvetio katedrale, potvrđuje nam tradicija. Kad bi naime biskup Čolić bio po Pontifikalu posvetio crkvu, svakako bi bio i odredio, da se godišnjica te posvete unapred slavi od dana posvete t. j. 23. januara ili koji drugi dan po njegovoj odredbi, kako je to Ratkaj učinio. No tog nije Čolić učinio, nego se godišnjica posvete slavila sve do 1913. po Ratkajevoj odredbi t. j. IV. nedjelji po Duhovima, kako nam to svjedoče stari direktori diecezanski.

Prema izloženom morala bi se godišnjica posvećenja Senjske katedrale slaviti 19. maja, bez obzira na Ratkajevu odredbu, da se slavi IV. nedjelju iza Duhova. Nova je naime nastala u tom pogledu kodifikacija nakon Motuproprio P. Pija X. »Abhinc duos annos« od 23. oktobra 1913. pa SRC. generalnim dekretom od 28. oktobra 1913. određuje:

I. 1. e: Anniversarium Dedicationis Ecclesiae Cathedralis, quod, seorsim ab Anniversario Dedicationis aliarum Ecclesiarum Dioecesis, in tota Dioecesi die ipsa anniversaria celebratur, si ea innotescat. (AAS. 1913. p. 458.).

Novim crkvenim Zakonikom od 1918. nije u tom ništa promijenjeno (kan. 1167.) pa se prema kan. 2. mora ravnati prema prijašnjem pravu.

Biskup Ordinarij doduše može *audito* (a ne samo *audiente*) Capitulo odrediti dan godišnjice po volji, ako je crkva de facto posvećena, al nije pravo poznat dan posvete (SRC. n. 511, 2; 1498; 2174; 2313); ako bi se naknadno doznao iz sigurnog dokumenta dan posvete, onda on stupa na snagu. Kad bi pak dvojba bila u samom činu posvete, onda se ne može ništa odrediti, osim da je *consuetudo immemorialis*, tada se slavi prema ustaljenom starom običaju (SRC. n. 920; 511, 1; 2516).

U našem slučaju nema ni jednog ni drugog, posveta je Ratkajeva od 19. maja 1714. sigurna, nedvojbeno utvrđena pločom u crkvi, historijom. Farlati naime piše: Anno 1714. XIV. Kal. Junii (t. j. 19. maja) aedem cathedralem solemniter ac caeremonia consecravit (t. c. p. 159) i tradicijom te se po odredbi Ratkajevoj obavljala cijelih 200 godina, dok nije 1914. nastupila godišnjica Čolićeve posvete, koja ne postoji ili je svakaka bez vrijednosti, nevaljana, pak da se udovolji crkvenim propisima i da se dobiju oprosti s tim skopčani, morala bi se obavljati 19. maja kao duplex I. cl. cum Oct. comm. u cijeloj diecezi i od čitavog klera diecezanskog pa i od redovnika ali sine Oct., ako imaju svoj kolendar.

Osim godišnjice posvećenja katedrale morala bi i svaka posvećena crkva posebno slaviti godišnjicu ovog posvećenja, ali jer

ta nije uvijek poznata a i s drugih razloga već se od prije zajednički slavila godišnjica svih crkvi u diecezi. To isto u napomenutom gen. dekretu (l. 1. f.) dozvoljava SRC i sada, te se izvan katedrale može slaviti zajednička godišnjica u dan određen po biskupu *audito capitulo*, ali samo u posvećenim crkvama in *Officio et Missa* kao dupl. I. cl. cum Oct. comm. i po kleru dotične crkve, a misom svi koji tamo mise.

Te bi promjene u današnjem kalendaru morale uslijediti u sporazumu sa SRC.

Dr. Josip Frančišković.

Kolekta za sedisvakancije.

Kad je biskup umro i pokopan, određuje *Caerem. Eppor. II. c. XXXVIII.* samo: »*Preces ad Deum continue offerendae sunt pro opportuna novi Episcopi electione impetranda*«, a sabor *Trid.* u tom pogledu nalaže Kaptolu, na koji prelazi bisk. jurisdikcija i koji mora sve raditi *capitulariter*, dok nije izabran kap. Vikar; »*Itaque statuit, ut, cum primum ecclesia vacaverit, supplicationes ac preces publice privatimque habeantur, atque a capitulo per civitatem et dioecesim indicantur, quibus clerus populusque bonum a Deo pastorem valeat impetrare*« i navada razlog: »*Nam totius familiae Domini status et ordo nutabit, si quod requiritur in corpore non inveniatur in capite*«. (Sess. XXIV. de Reform. c. I.)

Kako je sv. misa najuspješnije sredstvo za postignuće svih milosti, to će odrediti, da se uzimlje *collecta pro eligendo Episcopo*, kad i kako to rubrike dozvoljavaju. No za to nema posebne kolekte u misalu a ni ne postoje posebni dekreti, pa može od postojećih u misalu izabrati, koja je zgodna.

Rubricisti nisu u tom saglasni. Gatterer S. I.: *Praxis Celebrandi*, preporuča kolektu iz votivne mise za izbor Pape *mutatis mutandis*, da se naime mjesto s. *Romanae Ecclesiae* mefne ime dijeceze. Ferrari: *Theorica et Praxis Regiminis Dioecesanis* n. 87. misli da nije ova zgodna i preporuča onu Duha sv.: *Deus qui corda fidelium*, a ako već ta molitva dolazi u misi, neka se uzme votiva *ad postulandam gratiam Spiritus s.: Deus cui omne cor patet*. Napokon može se uzeti i ona za svaku potrebu: *Deus refugium nostrum* (12. inter diversas), a kad već ta dolazi u misi kao na 22. nedjelju po Duh., onda će se uzeti slijedeća 13. inter diversas. Prema tomu slobodno je Kaptolu, da odredi koju hoće.

Moje je međutim mnijenje, da je najbolja ona Duha sv., da se isprosi od Boga rasvijetljenje svima onima, koji imaju udjela kod izbora, da nađu vrijednog, dostojnog, sposobnog i pravednog natpastira. No možda bi zgodnija bila ona kod izbora Pape, i to zato, jer se u njoj spominje ime biskupije, pa se time i vjernici podsjetu,